

УДК 17.022.1:37.015.3.012

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-41>**Ольга ХРИСТЕНКО,***orcid.org/0000-0001-6036-2829**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України
(Тернопіль, Україна) hrystenko@tdmu.edu.ua*

ЦІННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті проаналізовано поняття «цінностей» у контексті психолого-педагогічних досліджень українських учених та окреслено їхній вплив на вирішення проблеми формування системи цінностей в умовах розвитку сучасної освіти. З огляду на складні реалії сьогодення, освіта стоїть перед низкою викликів, першим з яких є такий: що запропонувати підростаючому поколінню як цінності, щоб молоді люди були здатними жити в сучасних умовах, творити, бути щасливими й водночас корисними суспільству? Перманентне прагнення до осягнення концептуальної сутності цінностей у філософському й науковому вимірах вимагають глибокого аналізу даного поняття з позиції міждисциплінарного підходу. Авторка досліджує філософські, психологічні, педагогічні праці вітчизняних науковців, присвячені питанням оновлення змісту традиційних цінностей відповідно до вимог часу в контексті забезпечення якості української освіти та сучасних цивілізаційних змін. Аналізуючи різні концептуальні підходи до розуміння цінностей, авторка розглядає дане поняття як найбільш значущі істинні ідеї, феномени, що акумулюють у собі частину об'єктивної реальності, якій притаманні властивості необхідного, корисного, досконалого; у процесі формування особистості вони можуть ставати її суб'єктивними пріоритетами як результат засвоєння культури конкретного суспільства/нації. Окреслені у статті напрями трансформації ціннісних освітніх пріоритетів дають змогу здійснювати подальші дослідження з метою розроблення ефективних інноваційних технологій упровадження відповідних цінностей безпосередньо в навчально-виховний процес у закладах освіти, а також у медійний, інформаційний простір нашої держави. Також установлено, що наукові положення дослідників можуть слугувати моделлю розроблення відповідних методологічних засад гуманітарної підготовки фахівців різного профілю з урахуванням аксіологічного підходу.

Ключові слова: цінності, духовні цінності, педагогічні дослідження.

Olga KHRYSTENKO,*orcid.org/0000-0001-6036-2829**Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Higher Education Pedagogy and Social Sciences Department
Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine
(Ternopil, Ukraine) hrystenko@tdmu.edu.ua*

VALUES AS AN OBJECT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH

The article analyzes the concept of «values» in the context of psychological and pedagogical research of Ukrainian scientists, and also their impact on solving the problem of forming of the system of values under conditions of development of modern education. Considering the complicated realities of today, education faces a number of challenges, the first of which is: what can be offered to the younger generation as values so that young people can live in modern conditions, create, be happy and at the same time useful to society? The permanent striving to comprehend the conceptual essence of values in the philosophical and scientific dimensions require an in-depth analysis of this concept from the standpoint of an interdisciplinary approach. The author researchs the philosophical, psychological and pedagogical works of domestic scientists dedicated to updating the content of traditional values in accordance with the requirements of the time in the context of ensuring of the quality of Ukrainian education and modern civilization. Analyzing various conceptual approaches to understanding values, the author of this article considers this concept as the most significant true ideas, phenomena that accumulate part of the objective reality, which has the properties of necessary, useful, perfect; in the process of forming a personality, they can become its subjective priorities as a result of assimilation of the culture of a particular society / nation. The directions of transformation of valuable educational priorities outlined in the article contribute to investigations further for the purpose of developing of effective innovative technologies of introduction of the corresponding values directly in educational process in educational institutions, and also in media, information

sphere of our state. It is also established that the scientific conclusions of researchers can serve as a model for developing of appropriate methodological foundations for humanitarian training of specialists in various fields, taking into account the axiological approach.

Key words: *values, spiritual values, pedagogical research.*

Постановка проблеми. Усі дії людини, події, явища та процеси в суспільстві відбуваються з єдиної, не завжди відкритої, але постійно присутньої причини – пошуку, формування, утвердження, боротьби індивідуальних/суспільних цінностей. Тієї унікальної руйнівної сили, яка визначає поведінку людини та людства. Метою освіти є/має бути підготовка людини до життя, а отже, до розв'язання особистісних, професійних, суспільних проблем, до певної позиції у конфліктах, до прийняття рішень, до співпраці, до творення власної унікальної життєвої стратегії... Така постановка питання веде нас до феномену цінностей як прийнятих особистістю «керівництв до дії». З огляду на складні реалії сьогодення, освіта стоїть перед низкою викликів, першим з яких є: що запропонувати підростаючому поколінню як цінності, щоб молоді люди були здатними жити в сучасних умовах, творити, бути щасливими й водночас корисними суспільству? Перманентне прагнення до осягнення концептуальної сутності цінностей у науковому вимірі вимагає глибокого аналізу даного поняття з позиції міждисциплінарного підходу.

Проблематика цінностей є наскрізною у нормативних документах, що визначають пріоритети розвитку освіти в Україні. Так, завданнями суспільно-гуманітарної підготовки старшокласників, зокрема, визначено: формування ціннісного ставлення до української мови як до державної мови України та системи загальнолюдських, національних, особистісних ціннісних орієнтирів; утвердження за допомогою засобів художньої літератури національних і загальнолюдських цінностей; прищеплення демократичних цінностей (повага людської гідності й дотримання прав людини, повага культурної багатоманітності, справедливості, верховенства права); набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі ХХ–ХХІ ст. з позиції цінності життя людини; сприяння формуванню політичної та правової культури, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні з національними та загальнолюдськими цінностями (Навчальні програми, 2017).

Удосконалення системи вищої освіти також пов'язане з утвердженням цінностей, що відповідають сучасним реаліям. Так, у Концепції розвитку педагогічної освіти, затвердженій МОН

України від 16 липня 2018 р., зазначається, що проблема дисбалансу між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників та існуючою системою педагогічної освіти проявляється, зокрема, у розмиванні довіри суспільства до професійної спільноти педагогічних працівників як носіїв знань, культури та суспільних цінностей (Про затвердження Концепції, 2018).

Нещодавно затвердженими державними стандартами вищої освіти, наприклад за спеціальностями «Соціологія», «Громадське здоров'я», також передбачено очікувані результати навчання, що відображають ціннісний компонент: вирішувати етичні дилеми відповідно до норм професійної етики соціолога та загальнолюдських цінностей (Про затвердження стандарту, 2021); здатність зберігати та примножувати моральні, культурні та наукові цінності і досягнення суспільства (Про затвердження стандарту, 2020).

Аналіз досліджень. У контексті сучасних українських досліджень спостерігаємо чималу увагу до «ціннісної» проблематики, що підкреслює її універсально-парадигмальний характер. Так, ціннісний дискурс в освіті вивчає В. Андрущенко; психолого-педагогічний аспект цінностей – І. Бех, М. Боришевський; сутність цінностей, їх взаємозалежність із вихованням та культурною спадщиною нації – О. Вишневський; розвиток професійних цінностей у педагогічних закладах вищої освіти – О. Дубасенюк; трансформації системи цінностей молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти – Л. Єршова; проблему моральних, духовних цінностей в українському суспільстві – Г. Васянович, В. Жуковський; цінності у системі світоглядних пріоритетів української педагогіки – І. Зязюн; вектори «перезавантаження» цінностей в сучасній Україні, які повинні відповідати цивілізаційним особливостям ХХІ ст., – В. Кремень; специфіку цінностей у межах різних підходів/концептуалізації ідей виховання моральності в сучасній Україні, виклики перед освітою в умовах існування антицінностей – О. Сухомлинська.

Мета статті – проаналізувати поняття «цінності» у психолого-педагогічних дослідженнях українських учених та окреслити їхній вплив на вирішення проблеми формування системи цінностей у сфері освіти.

Виклад основного матеріалу. Звернувшись до філософських пошуків, знайдемо дефініцію цінності, насамперед, у Філософському енциклопедичному словнику, де цей термін позначає належне та бажане на відміну від реального, дійсного. Таким чином, підкреслюється специфіка цінності як високої мети чи ідеалу, до яких треба прагнути людині та суспільству. Розумінню терміна «цінність» сприяє й теза про її співвідношення з істиною, яка відображає, описує реальність; натомість цінність відповідає на питання, що є бажаним або яким щось повинно бути (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 707).

В. Лісовий підкреслює існування двох основних груп концепцій щодо пояснення природи цінностей: об'єктивістської та суб'єктивістської (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 707), котрі репрезентують фундаментальні підстави ціннісного вибору людини. В історичній ретроспективі об'єктивістський підхід виводить поняття цінності з духовного світу ідей та їх божественного авторства, засвідченого «через явлення Христа – зокрема через Божий Заповіт» (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 707). Отже, об'єктивістське трактування цінностей виявляє їх найвищий авторитет, універсальний характер та об'єктивну реалістичність. Опираючись на об'єктивістські концепції, можна формувати ієрархію особистісних/суспільних цінностей, що відображатимуть ідею Добра у найточнішому та найширшому значенні. Із цього приводу висловився Любомир Гузар: «Для того щоб застосовувати таланти позитивно, треба мати певну шкалу цінностей. Щоб робити добро, треба любити людей, шанувати їх, бажати їм добра. Усі інші цінності входять до загального великого образу «любити ближнього»» (Гузар, 2010). Стосовно суб'єктивістського розуміння цінностей, то вони належать до психічних об'єктів, їх джерелами є наші бажання, інтереси, почуття, ставлення (Філософський енциклопедичний словник, 2002: 707). Тобто автором цінностей є людина з усіма її здібностями, схильностями, поглядами на світ, «плюсами» і «мінусами», людина як вона є...

Звертаючись до ціннісних дефініцій у педагогічних енциклопедичних виданнях, зауважимо акцентування уваги на формуванні особистості як ключовому процесі реалізації цінностей. Так, С. Гончаренко пропонує розглядати ціннісні орієнтації як вибірккову, відносно стійку систему спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтовану на певний аспект соціальних цінностей (Гончаренко, 1997: 357). Як бачимо, головною характеристикою ціннісних орієнтацій людини

виступає їх відповідна спрямованість, схильність до певних моделей поведінки, вибору, ініціатив...

Репрезентуючи поняття «цінності» в «Енциклопедії освіти», В. Киричок підкреслює їх антропоцентричний та екзистенційний характер, адже вони значною мірою відтворюють саму людину й водночас наповнюють сенсом існування людини і суспільства. Автор пояснює сутність цінностей як опосередкованого культурою еталону належного у досягненні потреб, котрий має трансцендентний характер, що виходить за межі індивідуальної свідомості (Киричок, 2008: 991). Отже, процес формування цінностей окремої особистості та суспільства пов'язаний з осягненням культурної скарбниці нації.

Оскільки освіта акумулює у собі досягнення філософської й наукової думки, вона виступає універсальним генератором ідей щодо ціннісних пріоритетів суспільства. Дослідження ціннісного дискурсу в освіті є винятково актуальним, особливо в умовах ціннісних криз, трансформацій та перезавантажень. Як зазначає В. Андрущенко, з якого б боку ми не підходили до «освіти», вона завжди висвітлюється як система функціонування цінностей, що передаються від одного суб'єкта до іншого на основі дискурсу (Андрущенко, 2006: 4). На практиці освіта у будь-якому суспільстві завжди розгортається як ціннісний дискурс людини (учня, студента) і суспільства (вчителя, викладача) з приводу істини і похибки, добра і зла, належного і наявного (Андрущенко, 2006: 3), тому освіта є відповідальною за творення ціннісних стратегій та їх імплементацію в суспільстві.

Дослідження психологічного виміру цінностей допомагають розуміти дане поняття як невід'ємну частину внутрішнього світу людини, глибоку мотиваційну сферу її поведінки та життєдіяльності. Так, М. Боришевський, досліджуючи цінності як феномен, найтісніше пов'язаний зі сферою потреб людини, що безпосередньо стосується мотивів самоактивності індивіда (Боришевський, 1997: 22), трактує їх як мету життєдіяльності особистості. У педагогічному контексті цінності виступають детермінантою всіх напрямів виховання. У репрезентованих дослідником характеристиках духовності знаходимо низку цінностей: віра в Бога-творця, у безсмертя душі людської, моральність, справедливість, самовдосконалення, покаяння, самоповага, повага до іншої людини, толерантність, добродійність, патріотизм, вдячність тощо (Психологічні закономірності, 2011: 33–34). Вони становлять основу духовності особистості, яка твориться шляхом прищеплення відповідних почуттів, розвитку

навичок, формування готовності до конкретних моделей поведінки.

Власне, духовні цінності, які виконують функцію орієнтації у світі та особистісного самовизначення, становлять особливий предмет дослідницьких робіт І. Беха. На переконання автора, духовно зріла особистість опирається на зазначені цінності, коли йдеться про вирішення смисловитих проблем, які постають перед людиною як система «вічних питань» онтологічного й екзистенційного характеру (Бех, 2008: 196). Дослідник вирізняє два типи цінностей: оперативні, які виявляються спонтанно, у реальній поведінці, та базові – високого ступеня узагальнення, які зазвичай не бувають безпосередньо пов'язаними з конкретною поведінкою. Відповідно, базові цінності виступають джерелом оперативних і пов'язані з ними значною кількістю опосередкованих ланок, дія яких, зауважує І. Бех, є складною і недостатньо вивченою (Бех, 1998: 15). Таким чином, механізми реалізації базових цінностей людини можуть бути предметом перспективних міждисциплінарних наукових робіт.

За результатами нашого дослідження визначено сутнісну структуру поняття «цінності» у контексті вітчизняної науки (табл. 1).

Власне, ми розглядаємо цінності як найбільш значущі істинні ідеї, феномени, поняття, що акумулюють у собі частину об'єктивної реальності,

якій притаманні властивості необхідного, корисного, досконалого; у процесі формування особистості вони можуть ставати її суб'єктивними пріоритетами як результат засвоєння культури конкретного суспільства/нації.

Науковий інтерес становлять праці В. Жуковського, який вивчає проблему моральних цінностей в українському суспільстві перехідного періоду. Щодо вибору їх характеру та змісту автор аналізує як самодостатні християнські та гуманістичні цінності. Християнський підхід, який ґрунтується на вірі в Бога як абсолюті Добра, ставить за мету зробити людину морально досконалішою шляхом розвитку сумління, що застерігає її від зла (Жуковський, 2000: 80). Новий соціальний ідеал, базований на християнських цінностях, передбачає формування особистості, яка поводитиметься морально в умовах демократії і свободи, була здатною до самоконтролю й самообмеження та готовою жити згідно з існуючими в суспільстві цінностями (Жуковський, 2000: 81). Таким чином, автор розкриває актуальність християнських цінностей у вихованні в умовах перехідного періоду до демократії.

Аналізуючи сучасний стан українського суспільства, Г. Васянович підкреслює суперечність між змістом духовних цінностей та формами їх забезпечення. Так, невідповідність традиційної культурної інфраструктури потребам студент-

Таблиця 1

Дефініція поняття «цінності» у працях українських педагогів ХХ–ХХІ ст. та академічних енциклопедичних виданнях/словниках

Автор	Структура поняття						
	1	2	3	4	5	6	7
В. Андрущенко					+		
І. Бех			+			+	
М. Боришевський				+		+	
Г. Васянович		+				+	+
О. Вишневський	+	+				+	
О. Дубасенюк			+			+	
Л. Єршова					+		
В. Жуковський		+				+	+
І. Зязюн		+				+	+
В. Кремень			+		+		
О. Сухомлинська			+			+	+
Філософський енциклопедичний словник (В. Лісовий; гол. ред. В. І. Шинкарук)	+	+		+			
Український педагогічний словник (С. Гончаренко)			+	+			
Енциклопедія освіти (В. Киричок; гол. ред. В. Кремень)			+	+			

Примітки. 1. Найвища мета, ідеал, до якого прагне людина і суспільство. 2. Духовний феномен божественного авторства. 3. Соціальний та культурний орієнтир (еталон) для інтересів і потреб особистості. 4. Психічні об'єкти, джерелами яких є сфера потреб людини. 5. Системна основа функціонування освіти. 6. Змістова основа духовності особистості/суспільства. 7. Протиположність, наділений негативними, від'ємними рисами

ської молоді зумовлює відхід останньої від її послуг. Натомість засилля масової культури низького гатунку призводить до руйнації гуманістичних цінностей української молоді (Васянович, 2014: 5).

Дослідження Г. Васяновича є цінними для розроблення культурної стратегії України, спрямованої на залучення сучасної молоді до вічних духовних цінностей шляхом використання інноваційних форм їх забезпечення.

І. Зязюн також аналізує тенденції розвитку цінностей сучасного суспільства, що виражаються у практичному житті та впливають на підростаюче покоління, наприклад вивищення розкішного стилю життя (який для більшості є недоступним), девальвація моральних чеснот (які можуть бути навіть висміяними)... (Зязюн, 2002: 10). Щоб пояснити ці реалії, автор використовує філософські категорії абсолютних вічних вартостей та відносних ідеалів. Розглядаючи абсолютні вічні цінності в межах об'єктивістського підходу, І. Зязюн конкретизує їх у педагогіці як цінності моральні, релігійні, що забезпечують духовне виховання особистості.

Як взірць дослідник представляє історію культури європейської цивілізації, що підтримувалася «чистою джерельною духовністю християнства: мистецтвом, наукою, шануванням людської гідності, гуманними моральними відносинами» (Зязюн, 2002: 12). Свою думку І. Зязюн обґрунтовує тим, що найцінніше в людині (так само, як і в нації) – ідеали та вірування, позаяк у них криються найважливіші смисложиттєві істини. Опираючись на історичний досвід людства, автор виокремлює сім'ю як основного носія освітніх і виховних цінностей, а завданням школи як соціальної інституції вбачає виховання творців духовних і матеріальних цінностей і розумного споживання (Зязюн, 2002: 15), що актуально в умовах псевдокульту розкішного стилю життя невеликої кількості багатіїв посеред незаможної більшості.

Розкрити взаємозв'язок цінностей та виховання, а також культурної спадщини суспільства допомагають дослідження О. Вишневського. Автор пропонує дефініцію цінностей як певної ієрархічної системи ідеалів, фундаментальних понять і цілей, якими живе суспільство і в здійсненні яких убачає сенс свого існування (Вишневський, 2006: 121). Таке трактування цінностей обґрунтоване їх ідеальною природою. Адже, як зазначає О. Вишневський, цінності стосуються також тих найпотаємніших глибин людської душі, які не можна досягнути раціоналістичним мисленням; вони репрезентують і стан духо-

вності людини та суспільства, а отже, носять і містичний (ірраціональний) характер (Вишневський, 2006: 121). Цей ідеалізм цінностей у світлі об'єктивістського підходу, репрезентованого в даному разі О. Вишневським, відображають абсолютні, вічні цінності, джерелом і моральним авторитетом яких є Бог. До них відносять: віру, надію, любов, сумлінність, правду, справедливість, доброту, чесність, гідність, милосердя, прощення, красу, свободу, нетерпимість до зла, служіння, оберігання життя, мудрість (Вишневський, 2006: 126). Цінності такого рівня апріорі носять універсальний характер і мали б бути основою морального виховання людини.

З огляду на динамічні зміни в сучасному суспільстві, проблема цінностей перманентно потребує наукового супроводу, переконана О. Сухомлинська, яка репрезентує цілісне бачення освітньої політики в частині виховання морального молодого покоління українства. Ураховуючи сучасні тенденції, дослідниця відзначає, що толерантність (терпиме ставлення до культурних та інших відмінностей) трактують як головне етичне досягнення новоєвропейської культури, яка є інноваційною порівняно з класичною етикою. Учена пропонує для наукової дискусії питання, сформульоване А. Гусейновим: чи не є класична етика, представлена в підручниках, етикою вчорашнього дня? (Сухомлинська, 2015: 20). Уважаємо, що якщо терпимість розглядати як один із проявів вираження толерантності, то остання закорінена якраз у загальнолюдських цінностях, серед яких (ми їх вище перелічували) її знаходимо. Тому класична етика є ґрунтом, на якому можуть вирости інноваційні ідеї та цінності відповідно до нових умов.

Інша проблема, про яку наголошує О. Сухомлинська, – це репрезентативна присутність у нашому суспільному житті концепту цінностей, який можна класифікувати як антицінності (цінності з негативним від'ємним змістом, протилежні до загальнолюдських): справедливість – несправедливість, правдивість – брехня, щирість – лукавство, вірність – зрада, любов – ненависть, повага – зневага, милосердя – жорстокість. Як зауважує дослідниця, вони вже стали «певною нормою життя» (Сухомлинська, 2015: 17). Тому постає нове завдання морального виховання в сучасній Україні: формування особистості на засадах загальнолюдських етичних, національних цінностей в умовах існування антицінностей шляхом витіснення, заміни, розвінчання «авторитету» останніх або ж використовуючи іншу дієву стратегію...

В. Кремень визначає вектори «перезавантаження» цінностей у сучасній Україні, які повинні відповідати цивілізаційним особливостям ХХІ ст., назвемо їх економічний, глобалістичний та патріотичний. Перший пов'язаний із необхідністю модернізувати економічне мислення й допомогти молодим українцям усвідомити реалії цивілізованих економічних відносин (Кремень, 2013: 9), що будуються на таких цінностях, як повага до права власності, здорова конкуренція, креативність... Реалізація останніх сприяла б прогресу Української держави в усіх сферах – від духовної до економічної.

Другий вектор спрямований на підготовку глобалістичної людини, здатної ефективно жити і діяти в глобальному середовищі (Кремень, 2013: 10). Із цією метою навчально-виховний процес у закладах освіти повинен базуватися на таких цінностях, як толерантність, взаємоповага, доброзичливість та ін. Погоджуємося з думкою дослідника про багатоаспектний зміст глобалізаційних процесів, що, зокрема, виявляються в загостренні конкуренції між державами й актуалізують патріотичний вектор оновлення цінностей. При цьому патріотизм передбачає не лише любов до власного народу, а й повагу до інших націй (Кремень, 2013: 11). Окреслені напрями трансформації ціннісних пріоритетів виступають методологічною основою прикладних педагогічних досліджень.

Власне, розвиток професійних цінностей у педагогічних закладах вищої освіти досліджує О. Дубасенюк. Погоджуємося із твердженням авторки про те, що виховання на основі цінностей – це пріоритетний шлях формування особистості майбутніх педагогів, їх духовного світу, моралі й культури (Дубасенюк, 2012: 204–205), оскільки саме цінності особистості мотивують її, детермінують вибір, шлях, модель поведінки. О. Дубасенюк розглядає цінності у їх класифікації на загальнолюдські та національні й визначає чинники їх формування у майбутніх педагогів: родина, засоби масової інформації, спілкування з одногрупниками, самоосвіта, навчальні дисципліни,

спілкування з викладачами, художня література, мистецтво, участь у суспільному житті (Дубасенюк, 2012: 202). Можемо зауважити виокремлені середовища, які формують ціннісне сприйняття молоддю людиною себе і світу: родинне, освітнє, медійне, мистецьке та громадське. Отже, дослідникам варто вивчати особливості «політик» у цих сферах та системи цінностей, що домінують у них, із метою корегування і спрямування їх виховного впливу на сучасну молодь.

Л. Єршова вивчає трансформації системи цінностей підростаючого покоління, що відбуваються в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. Дослідниця пропонує формувати систему аксіологічних домінант молоді шляхом гармонійного об'єднання загальнолюдських, суспільних та особистісних цінностей (Єршова, 2018: 167). На нашу думку, якщо конкретизувати зазначені авторкою «суспільні» цінності як «національні», серед яких перше місце посідає патріотизм, то це сприятиме усвідомленню здобувачами професійної освіти ваги їхнього обов'язку – якісної праці для добра своєї країни, що, власне, становить зміст практичного патріотизму.

Висновки. Вітчизняні вчені вивчають проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін та обґрунтовують необхідність наповнення новим змістом традиційних цінностей відповідно до вимог часу. Проаналізовані дослідження сприяють розумінню концептуальних ідей та підходів до виховання української молоді в умовах «плинної» сучасності.

Окреслені напрями трансформації ціннісних освітніх пріоритетів дають змогу здійснювати подальші дослідження з метою розроблення ефективних інноваційних технологій упровадження відповідних цінностей безпосередньо в навчально-виховний процес у закладах освіти, а також у медійний, інформаційний простір нашої держави. Також наукові положення дослідників можуть слугувати моделлю розроблення відповідних методологічних засад гуманітарної підготовки фахівців різного профілю з урахуванням аксіологічного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Ціннісний дискурс в освіті. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Філософські науки»*. 2006. № 1. С. 3–10.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
4. Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості. *Цінності освіти і виховання : науково-методичний збірник / за заг. ред. О. В. Сухомлинської*. Київ : АПН України, 1997. С. 21–25.
5. Васянович Г. Духовна творчість і суспільство. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Педагогіка»*. Вип. 51. С. 3–7.

6. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник ; вид. 2-е, допрац. і доп. Дрогобич : Коло, 2006. 326 с.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
8. Дубасенюк О. А. Виховання духовно-моральних цінностей майбутніх учителів. *Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку* : збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 195–206.
9. Єршова Л. Трансформації системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2018. № 16. С. 162–168.
10. Жуковський В. М. Проблема моральних цінностей в українському суспільстві перехідного періоду. *Наукові записки*. 2000. Т. 18. Спец. вип. : у 2-х ч. Ч. 1. С. 80–82.
11. Зязюн І. А. Світоглядні пріоритети педагогіки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць ; у 2-х ч. / редкол.: І. А. Зязюн (гол.) та ін. Київ ; Вінниця : Вінниця, 2002. Ч. 1. С. 10–16.
12. Киричок В. А. Ціннісне ставлення. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 989–991.
13. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2013. № 4. С. 4–8.
14. Любомир Гузар: Щоб робити добро – треба любити людей. Храм та монастир Св. Василя Великого у Києві : вебсайт. URL: <https://osbm-kyiv.com.ua/lyubomyr-huzar-schob-robity-dobro-treba-lyubyty-lyudej/> (дата звернення: 25.02.2021).
15. Навчальні програми для 10–11 класів / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 23.03.2021).
16. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 23.03.2021).
17. Про затвердження стандарту : Наказ Міністерства освіти і науки України від 04 серпня 2020 р. № 1000. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-229-gromadske-zdorovya-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 23.03.2021).
18. Про затвердження стандарту : Наказ Міністерства освіти і науки України від 05 січня 2021 р. № 14. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-054-sociologiya-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (дата звернення: 23.03.2021).
19. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості : монографія / за заг. ред. М. Й. Боришевського. Київ : Педагогічна думка, 2011. 200 с.
20. Сухомлинська О. В. Концептуалізація ідей про виховання моральності в сучасній Україні. *Шкільний світ*. 2015. Т. 4. Вип. 708. С. 4–20.
21. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. ред.). Київ : Абрис, 2002. 742 с.

REFERENCES

1. Andrushchenko V. (2006). Tsinnisnyi dyskurs v osviti [Value discourse in education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Ser. Filozofski nauky*. № 1. S. 3-10 [in Ukrainian].
2. Bekh I. D. (2008). Vykhovannia osobystosti [Upbringing of personality] : pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv : Lybid. 848 s. [in Ukrainian].
3. Bekh I. D. (1998). Osobystisno zorientovane vykhovannia [Personally oriented upbringing]. Kyiv : IZMN. 204 s. [in Ukrainian].
4. Boryshevskiy M. Y. (1997). Dukhovni tsinnosti yak determinanta hromadianskoho vykhovannia osobystosti [Spiritual values as a determinant of civic education of the personality]. *Tsinnosti osvity i vykhovannia: nauk.-metod. zb. / za zah. red. O. V. Sukhomlynskoj*. Kyiv : Vyd.-vo APN Ukrainy. S. 21-25 [in Ukrainian].
5. Vasianovych H. Dukhovna tvorchist i suspilstvo [Spiritual creativity and society]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Ser. : Pedahohika*. Vyp. 51. S. 3-7. [in Ukrainian].
6. Vyshnevskiy O. (2006). Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy] : posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Vyd. 2-he, dooprats. i dopov. Drohobych : Kolo. 326 s. [in Ukrainian].
7. Honcharenko S. (1997). Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid. 374 s. [in Ukrainian].
8. Dubaseniuk O. A. (2012). Vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnostei maibutnykh uchyteliv [Upbringing of spiritual and moral values of future teachers]. *Estetychne vykhovannia ditei ta molodi: teoriia, praktyka, perspektyvy rozvytku: zb. nauk. pr. / za red. O. A. Dubaseniuk, N. H. Sydorochuk*. Zhytomyr : Vyd.-vo ZhDU im. I. Franka. S. 195-206 [in Ukrainian].
9. Yershova L. (2018). Transformatsii systemy tsinnostei uchnivskoi i studentskoi molodi v konteksti reformuvannia vitchyznanoi profesiinoy osvity [Transformations of the value system of pupils and students in the context of reforming domestic vocational education]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika*. № 16. S. 162-168 [in Ukrainian].
10. Zhukovskiy V. M. (2000). Problema moralnykh tsinnostei v ukrainskomu suspilstvi perekhidnogo periodu [The problem of moral values in Ukrainian society in transition period]. *Naukovi zapysky*. T. 18. Spets. vyp. : u 2-kh ch. / Nats. un-t «Kyievo-Mohylianska akademiia». Kyiv : KM «Academia». Ch. 1. S. 80-82 [in Ukrainian].

11. Ziaziun I. A. (2002). Svitohliadni priorytety pedahohiky [Worldview priorities of pedagogy]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv : metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* : zb. nauk. pr., u 2-kh ch. / redkol. : I. A. Ziaziun (holova ta in.). Kyiv-Vinnytsia : DOV Vinnytsia. Ch. 1. S. 10-16 [in Ukrainian].
12. Kyrychok V. A. (2008). Tsinnisne stavlennia [Value attitude]. *Entsyklopediia osvity / APN Ukrainy*; hol. red. V. Kremen. Kyiv : Yurinkom Inter. S. 989-991 [in Ukrainian].
13. Kremen V. H. (2013). Yakisna osvita i novi vymohy chasu [Quality education and new requirements of the time]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii*. № 4. S. 4-8 [in Ukrainian].
14. Liubomyr Huzar. Shchob robyty dobro – treba liubyty liudei [To do good, you have to love people]. *Khram ta monastyr Sv. Vasylia Velykoho u Kyievi* : website. URL: <https://osbm-kyiv.com.ua/lyubomyr-huzar-schob-robyty-dobro-treba-lyubyty-lyudej/> (last accessed: 25.02.2021) [in Ukrainian].
15. Navchalni prohramy dlia 10-11 klasiv [Curriculum for grades 10-11] / M-vo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (last accessed: 23.03.2021) [in Ukrainian].
16. Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity [About the statement of the Concept of development of pedagogical education] : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 lyp. 2018 r. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennia-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (last accessed: 23.03.2021) [in Ukrainian].
17. Pro zatverdzhennia standartu [About the statement of the standard] : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 04 ser. 2020 r. № 1000. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennia-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-229-gromadske-zdorovya-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (last accessed: 23.03.2021) [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia standartu [About the statement of the standard] : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 05 sich. 2021 r. № 14. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennia-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-054-sociologiya-dlya-drugogo-magisterskogo-rivnya-vishoyi-osviti> (last accessed: 23.03.2021) [in Ukrainian].
19. Psykholohichni zakonomirnosti rozvytku dukhovnosti osobystosti [Psychological laws of development of spirituality of the person] : monohrafiia (2011) / za zah. red. M. Y. Boryshevskoho. Kyiv : Pedahohichna dumka. 200 s. [in Ukrainian].
20. Sukhomlynska O. V. (2015). Kontseptualizatsiia idei pro vykhovannia moralnosti v suchasni Ukraini [Conceptualization of ideas about moral upbringing in modern Ukraine]. *Shkilnyi svit*. T. 4. Vyp. 708. S. 4-20 [in Ukrainian].
21. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk (2002) [Philosophical encyclopedic dictionary] / V. I. Shynkaruk (hol. red.). Nats. Akad. nauk Ukrainy. In-t filos. im. H. S. Skovorody. Kyiv : Abrys. 742 s. [in Ukrainian].